

PERRY ANDERSON
Antikiteden Feodalizme Geçişler

PERRY ANDERSON 1938'de Londra'da doğdu. Savaş yıllarını ABD'de geçirdikten sonra ailesiyle birlikte İrlanda'ya taşındı. 1956 yılında gittiği Oxford'da Rus ve Fransız dilleriyle ilgilendi. İngiliz Yeni Sol'u içerisindeki önemli simalardan biri olarak uzun yıllardır *New Left Review*'un editörlüğünü yürüten Anderson, Verso Yayınevi'nin kurulmasına katkıda bulundu. *Postmodernitenin Kökenleri* (2002), *Tarihten Siyasete Eleştiri Yazıları* (2003), *Batı Marksizmi Üzerine Düşünceler* (2004), *Antikiteden Feodalizme Geçişler* (2017) ve *Spektrum-Sağdan Sola Düşünce Hayatı* (2017) adlı kitapları İletişim Yayınları tarafından yayımlandı.

Passages from Antiquity to Feudalism

© 1974, 1996, 2013 Perry Anderson

Bu kitabın yayın hakları Verso Edition and NLB'den alınmıştır.

İletişim Yayınları 2449 • Tarih Dizisi 116

ISBN-13: 978-975-05-2157-7

© 2017 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1-2. Baskı 2017-2020, İstanbul

3. Baskı 2022, İstanbul

EDITÖR Kerem Ünüvar

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ *Bayeux Tapestry*, 57. Sahne, "The Death of King Harold at the Battle of Hastings", 1070'ler [Harold rex interfectus est: "Kral Harold öldürüldü"]

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Siyami Kuzu

DİZİN Berkay Üzüm

BASKI Ayhan Matbaası • SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit • SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadag, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

PERRY ANDERSON

Antikiteden Feodalizme Geçişler

Passages from Antiquity to Feudalism

ÇEVİREN *Uygur Kocabaşoğlu*

İÇİNDEKİLER

<i>TEŞEKKÜRLER</i>	7
--------------------------	---

<i>Önsöz</i>	9
--------------------	---

Birinci Bölüm

I. Klasik Antikite	15
---------------------------------	----

1. Kölecî Üretim Biçimi	21
-------------------------------	----

2. Yunanistan	35
---------------------	----

3. Helenistik Dünya	53
---------------------------	----

4. Roma	63
---------------	----

II. Geçiş	119
------------------------	-----

1. Germenik Arkaplan	121
----------------------------	-----

2. İstilalar	127
--------------------	-----

3. Senteze Doğru	145
------------------------	-----

İkinci Bölüm

I. Batı Avrupa	165
1. Feodal Üretim Biçimi.....	167
2. Toplumsal Formasyonların Tipolojisi.....	175
3. Uzak Kuzey.....	197
4. Feodal Dinamik.....	207
5. Genel Kriz.....	223
II. Doğu Avrupa	237
1. Elbe'nin Doğusu.....	239
2. Göçebelerin Baskısı.....	243
3. Gelişmenin Şablonu.....	257
4. Doğu'da Ekonomik Kriz.....	277
5. Tuna'nın Güneyi.....	299
DİZİN	330

TEŞEKKÜRLER

Bu ve bunun devamı olan çalışmaya [*Lineages of Absolutist State*]* ilişkin eleştirel yorumları için Anthony Barnett, Robert Browning, Judith Herrin, Victor Kiernan, Tom Nairn, Brian Pearce ve Gareth Stedman'a teşekkür etmek isterim. Her iki çalışmanın doğası dikkate alındığında, bunların içerdiği olgu ya da yorum hatalarının her türlü sorumluluğundan onları muaf tutmak alışıl gelmişin ötesinde bir zorunluluktur.

(*) Bu eser de İletişim Yayınları tarafından yayımlanacaktır.

Önsöz

Bu çalışmanın kapsam ve amacını açıklamak için birkaç söz gerekli. Konusu, adından da anlaşılan daha ayrıntılı bir çalışmaya, *Lineages of the Absolutist State*'e (*Mutlaki Devletin Kökenleri*), bir giriş olarak düşünülmüştür. İki kitap doğrudan birbiriyle bağlantılıdır ve netice itibarıyla tek bir tezi savunur. Bir yandan antikite ve feodalizm, öte yandan mutlakîyet arasındaki ilişki, bunların ele alınışındaki alışılmış bakış açılarında hemen kendini ortaya koymaz. Normal olarak, antik tarih, çok az sayıda çağdaş çalışmanın ölçme girişiminde bulunduğu profesyonel bir uçurumla, Orta Çağ tarihinden ayrılır: aralarındaki aşılmaz boşluk, hiç kuşkusuz, hem tedrisatta hem de araştırmada kurumsal olarak yerleştirilmiştir. Orta Çağ tarihi ile erken yakınçağ tarihi arasındaki geleneksel uzaklık (doğal olarak ya da paradoksal olarak ?) çok daha azdır: ama buna rağmen, feodalizm ve mutlakîyetin, yine de, tek bir odakta herhangi bir şekilde incelenmesini tipik olarak engellemeye yeterli olmuştur. Bu birbiriyle ilişkili çalışmaların tezi, kimi önemli açılardan ele aldığı birbirini izleyen formasyonların bu şekilde ele alınması gerektiği yönündedir. Elinizdeki çalışma, klasik antikitenin siyasal ve toplumsal dünyasını, oradan Orta Çağ dünyasına geçişin doğasını ve Avrupa'da bunun sonucu olarak feodalizmin

yapısını ve evrimini keşfe çalışmaktadır; gerek Akdeniz, gerekse Avrupa'daki bölgesel farklılıklar çalışma boyunca merkezdeki temayı oluşturmaktadır. Bağımsız, ama bunun devamı olan eser, onların meşru siyasal varisi olan Mutlakıyeti, feodalizm ve antikite arkaplanına göre tartışmaktadır. Mutlakıyetçi Devlet'in karşılaştırmalı olarak incelenmesinden önce, klasik antikite ve feodalizmde bir yolculuk yapmanın nedenleri, ikinci çalışma kapsamında anlaşılabilecek ve onun sonuç bölümünde özetlenecektir. Bu, bir bütün olarak Avrupa deneyiminin özgünlüğünü, her iki cildin analizlerinin ışığı altında daha geniş bir uluslararası ortam içine yerleştirme girişimidir.

Bununla birlikte, işin başında her iki ciltte de sunulacak öykülerin sınırlı ve geçici niteliğini vurgulamak gereklidir. Profesyonel tarihçilerin uzmanlığı ve becerileri bu ciltlerde mevcut değildir. Bilinen anlamda tarihyazımı, geçmişin –arşiv, epigrafik ya da arkeolojik orijinal belgelerinin– doğrudan incelenmesinden ayrılamaz. Aşağıdaki çalışmanın böyle bir onura nail olma iddiası yoktur. Aksine, bu tür bir gerçek tarihyazımı yerine, bu çalışmalar, yalnızca modern tarihçilerin mevcut çalışmalarının okunmasına dayanmaktadır: bu farklı bir şeydir. Dolayısıyla, çalışmaya eşlik eden kaynaklar bilimsel tarihyazımının işaret ettiği şeyin zıddıdır. Otoriteye sahip olan bunu zikretmez: belgelerin kendileri –geçmişe ilişkin birincil kaynaklar– onun aracılığıyla konuşurlar. Bu her iki çalışmanın metnini destekleyen notların tür ve çapı yalnızca onların konumlandığı ikincil düzeye işaret ederler. Kuşkusuz tarihçilerin kendileri, her zaman zorunlu olarak ilgili alandaki kanıtların tümüne tamamen aşina olmadan da karşılaştırma ve sentez yapan çalışmalar üretebilirler; bununla birlikte onların hükümleri sahip oldukları uzmanlığın değerini azaltmaz. Kendi başına, çok geniş tarihsel yapıları ya da çağları tasvir etme ya da anlama çabası pek fazla bir haklılaştırma ya da özür gerektirmez: bu olmadan özel ya da yerel araştırmalar kendi potansiyel önemlerinin gerisinde kalırlar. Ama her şeye rağmen şu bir gerçektir ki, hiçbir yorum, başka yerlerde elde edilen sonuçları temel ka-

nıt birimi olarak alanlar kadar yanıltıcı olmaz: zira bunlar daha başka keşifler ya da birincil araştırmalarla gözden geçirilmeye sürekli olarak açık olurlar. Bir kuşağın tarihçileri tarafından genel olarak kabul edilen şey, bir sonraki kuşağın araştırmalarıyla yine de geçersiz kılınabilir. Mevcut kanaatlerin temelleri üzerine herhangi bir genelleme girişimi, bu kanaatler ne kadar alimane olsa da, kaçınılmaz olarak riskli ve koşulludur. Bu durumda, söz konusu olan bu çalışmaların sınırlılıkları, ele alınan zaman biriminin genişliği nedeniyle özellikle büyüktür. Aslında, incelenen tarihin alanı ne kadar genişse, onun herhangi bir evresinin ele alınışı o kadar özetlenmiş olacaktır. Bu anlamda, yalnızca tarihçinin boyayabileceği zengin tuvalde gösterilebilecek olan geçmişin tam ve anlaşılması zor karmaşıklığı, bu çalışmaların kapsamının büyük ölçüde dışında kalmaktadır. Aşağıdaki analiz, hem yeterlilik hem de yer açısından, basit çizimlerdir: başka bir şey değil. Bir başka tarih için kısa taslaklar olarak, bitmiş ve kapsamlı tezler ileri sürmek yerine, tartışma için malzeme önermek amacı taşımaktadırlar.

Bunların öngördüğü tartışma esas itibariyle tarihsel maddecilik alanı içinde kalan bir tartışmadır. Bunlarda yöntem olarak Marksizmin kullanılmasını seçmenin amacı, çalışmanın biçimsel yapısında çok daha açıkça görünür olan *Lineages of the Absolutist State*'in önsözünde açıklanmaktadır. Burada, her iki çalışmada da kaynak kullanımını belirleyen ilkeleri belirtmenin ötesinde bir şey söylemeye gerek yoktur. Esas itibariyle herhangi bir karşılaştırmalı çalışma için olduğu gibi bu çalışma için de seçilen kaynaklar, doğal olarak –hem entelektüel hem de siyasal niteliği itibariyle büyük farklılıklar göstermesi açısından– son derece çeşitlidir. Bu anlamda Marksist tarihyazımına herhangi bir özel ayrıcalık tanınmamıştır. Son on yılların değişikliklerine rağmen, 20. yüzyıldaki ciddi tarihsel çalışmaların büyük bir bölümü Marksizme yabancı olan tarihçiler tarafından kaleme alınmıştır. Tarihsel maddecilik tamamlanmış bir bilim değildir; ne de uygulayıcıların tümü aynı kalibrede olmuştur. Marksist araştırmaların egemen olduğu tarihyazımı alanları olduğu gibi; Marksist olmayan katkıların nitelik ve

nicelik olarak Marksistlerden daha üstün olduğu çok fazla araştırma vardır ve belki de Marksist müdahalelerin hiç yer almadığı daha da fazla çalışma vardır. Böylesine farklı ufuklardan gelen eserleri dikkate almak zorunda olan karşılaştırmalı bir araştırmada izin verilebilecek yegâne ayırım kriteri, bunların yapısal sağlamlığı ve vukufudur. Marksizmin sınırları dışındaki tarihçilerin bilginliğine azami ilgi ve saygı göstermek, Marksist tarihsel araştırmayı sürdürmekle bağdaşmaz bir şey değil, onun bir koşuludur. Bilakis, Marx ve Engels'in kendilerinin her söylediği kabul edilebilir: geçmişe ilişkin onların yazılarının yanlışları geçiştirilip gözden kaçırılmamalı fakat teşhis edilmeli ve eleştirilmelidir. Böyle yapmak tarihsel maddecilikten ayrılmak değil ona yeniden katılmaktır. Zorunlu olarak birikime dayanan rasyonel bilgide itikatçılığın herhangi bir yeri yoktur; ve de yeni bilimlerin kurucularının büyüklüğü, bunların verdiği zararda görüldüğü gibi, yanlış değerlendirmelerin ya da mitosların asla kanıtı olmamıştır. Bu nedenle Marx'ın yazdıklarının “eleştirilerek yorumlanması” Marksizme gerçek anlamda bir özgürlük getirilmesi anlamına gelir.